

"Medan gräset gror, dör kon"

- En utvärdering av Leader som verktyg för utveckling i Region Syd

"While the grass grows, the cow dies"

- Evaluation of Leader as a tool for development in the South Region

Lina Brinte

”Medan gräset gror, dör kon” – En utvärdering av Leader som verktyg för utveckling i region Syd

”While the grass grows, the cow dies” – Evaluation of Leader as a tool for development in the South Region

Lina Brinte

Handledare: Kjell Hansen, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Biträdande handledare: Katarina Borgstrand, Leader Mitt Skåne
Kerstin Hallenborg, Leader Skånes Ess

Examinator: Yvonne Gunnarsdotter, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: Avancerad nivå, A1E

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0757

Program/utbildning: Agronom - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2014

Omslagsbild: Lina Brinte

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Leader, södra Sverige, utvärdering

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Detta arbete bygger på en utvärdering av Leaderverksamheten i södra Sverige, som min kollega, Annika Jönsson, och jag genomförde under hösten 2013. Utvärderingen beställdes av Leaderområdena i Region Syd, som ville få fram hur metoden fungerat under programperioden 2007-2013. Syftet var att rapporten skulle ligga till grund inför det fortsatta arbetet med att utforma Leaders roll i framtiden.

Leader är en av många metoder som bidrar till samhällsutvecklingen på landsbygden inom EU. Metoden har fungerat bra i Region Syd och bidragit till att många nya projekt förverkligats. Leader bidrar bland annat till att gemenskapen i bygden stärks, innovativa idéer föds och att samarbeten över sektorer inleds.

Trots sina framgångar skulle metoden kunna förbättras och utvecklas inom vissa områden. Svårigheterna med den offentliga medfinansieringen och likviditetsproblemen hos en del av projekten gör att genomförandet försvåras och projekt läggs ner i förtid. Den administrativa delen av projekten tenderar att flytta fokus så att mer tid läggs på pappersarbetet, än på själva utvecklandet av idén. Trögheten i systemet bidrar till att färre projekt klarar sig igenom hela projekttiden.

Med bättre information, utbildning och en homogen implementering av regler hos de olika instanserna kan dock metoden stärkas inför framtiden.

Abstract

This work is based on an evaluation of Leader activities in southern Sweden, as my colleague, Annika Jönsson, and I conducted in autumn 2013. The evaluation was commissioned by the Leader areas in the Southern Region who wanted to find out how the method worked in the program period of 2007-2013 in the same area. The aim was that the report would be the basis for further work on designing Leaders role in the future.

Leader is one of the methods available today to contribute to community development in rural areas in the EU. The method has worked well in the South Region and contributed to many new projects. Leader contributed for instance to strengthen of the Community in the area, that innovative ideas are born and collaboration across sectors begins.

Despite their success, the method could be improved and developed in certain areas. The difficulties with the public finances and cash flow problems in some of the projects made implementation difficult and the project was halted early. The administrative part of the project moves focus and more time is spent on paperwork than on the actual development of the idea. The inertia of the system leads to fewer projects making it through the entire project period.

With better information, training and a homogeneous implementation of the rules in the different instances, the method can be strengthened for the future.

Förord

Denna uppsats är avslutningen på min utbildning till agronom med inriktning på landsbygdsutveckling. Arbetet med uppsatsen har pågått mellan september 2013 till och med januari 2014.

Jag skulle vilja tacka några personer som har varit till stor hjälp i detta arbete. Först och främst skulle jag vilja tacka min kollega Annika Jönsson för hennes stöd i utvärderingsprocessen. Tillsammans med henne upptäckte jag hur spännande den framtida yrkesrollen kan komma att bli. Jag vill även tacka min handledare Kjell Hansen från SLU och handledarna Katarina Borgstrand och Kerstin Hallenborg från Leader för deras stöd och bra rådgivning under arbetet gång. Jag vill även tacka alla personer som ställt upp på intervjuerna och alla andra som på olika sätt bidragit till faktainsamlingen.

Tusen tack till er alla!

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
2. Metod	5
3. Leaderorganisationen.....	10
3.1 Bakgrund.....	10
3.2 Tanken med Leadermetoden.....	11
3.3 LAG - Local action groups, strategier och Leaderkontor	12
3.4 Finansieringsmodellen inom Leader.....	13
3.5 Tidigare erfarenheter från utvärderingar av Leader.....	14
3.6 Nästa programperiod.....	15
4. Respondenternas syn på Leader som metod.....	16
4.1 Positivt och negativt.....	16
4.2 Administrationen inom Leaderprojekt.....	17
4.3 Leader för ungdomar	23
4.4 Utbildning inom Leadermetoden	24
5. Offentlig medfinansiering.....	26
5.1 Behovet av offentlig medfinansiering.....	26
6. Likviditet.....	29
6.1 Projektens likviditetsproblem	29
7. Fler perspektiv Leader	31
7.1 Organisationers syn på Leadermetoden	31
7.2 Kommunernas syn på Leadermetoden.....	34
8. Diskussion.....	36
9. Slutord.....	39
Källor och litteratur.....	40
Bilagor	43

1. Inledning

Landsbygdens utveckling är en viktig samhällsfråga, inte minst eftersom urbanisering tycks öka och allt fler flyttar in till städerna för att komma närmre service och arbetstillfällen. Samtidigt innebär trenden en utglesning av landsbygdens befolkning och allt större problem med att upprätthålla grundläggande samhällsfunktioner. För att motverka denna för landsbygden negativa trend skapas idag metoder på många olika nivåer, från EU till gräsrotsorganisationer. Metoderna kan vara allt från stöd och rådgivning till ekonomiskt stöd som ska ligga till grund för att utveckla företag och föreningar på landsbygden. I detta arbete har jag valt att fokusera på Leadermetoden för att se hur den fungerar och hjälper till att utveckla landsbygden. Arbetet baseras på en utvärdering av Leader i Region Syd som består av Skåne, Halland och Blekinge. Utvärderingen har utförts av mig och min kollega, Annika Jönsson under hösten 2013 på beställning av alla elva Leaderområdena i regionen. Utvärderingen heter "Gör Leader skillnad i Region Syd?" (Brinte & Jönsson 2014).

Leadermetoden bygger på ett underifrånperspektiv och ett trepartnerskap i form av privata, offentliga och ideella aktörer på landsbygden. Metoden ska skapa nya möten över geografiska områden för att ideella krafter, offentliga aktörer och entreprenörer tillsammans ska kunna samverka och utveckla landsbygden. Leader är en del av det svenska landsbygdsprogrammet och nuvarande period har sträckt sig över åren 2007-2013. Programmet för denna period finansieras både av EU och svenska staten, och omfattar totalt cirka 36 miljarder kronor (www.regeringen.se).

Det finns fyra axlar inom landsbygdsprogrammet. Axel 1 handlar om att "förbättra utvecklings- och konkurrenskraften hos företag inom jord- och skogsbrukssektorn, rennäring, livsmedelsproduktion och förädling". Axel 2 innefattar att "bevara och utveckla ett attraktivt landskap med höga natur- och kulturvärden". Axel 3 innebär att "skapa ett mer diversifierat och konkurrenskraftigt näringsliv och en bättre livskvalitet på landsbygden" och axel 4 går ut på att medverka till att uppfylla målen för de andra tre axlarna genom att använda sig av Leadermetoden.

Varje Leaderområde får en budget utifrån invånarantal, befolkningstäthet och strategiinnehåll. Den totala budgeten för Leader och axel 4 i Sverige omfattar 2.4 miljarder kronor under hela programperioden 2007-2013, vilket är mindre än 10 % av hela programmets budget (www.regeringen.se).

1.1 Syfte och frågeställning

Med utgångspunkt i det material som samlades in för den övergripande utvärderingen har jag i denna uppsats fokuserat på hur de administrativa rutinerna och regelverken influerat arbetet med Leader i region Syd under programperioden. I materialet framträdde många synpunkter på såväl administration som kontrollsystem, vilket signalerade att detta är en viktig del att undersöka närmare om man vill förstå Leader som ett verktyg för utveckling. Administrationens och kontrollsystemens betydelse har också lyfts fram i andra utvärderingar (Waldenström 2010 och Käll & Svensson 2013). För att sätta in min diskussion i sitt sammanhang har jag i början av arbetet beskrivit hur Leader är organiserad och hur verksamheten fungerat. Syftet med uppsatsen är alltså att belysa och diskutera administrationens och kontrollsystemens betydelse för hur Leader fungerat i Region Syd under programperioden 2007 - 2013.

Utifrån detta har jag formulerat följande frågeställningar:

- Hur har Leadermetoden implementerats i Region Syd?
- Hur ser tjänstemän på kommuner, organisationer och projektägare i Region Syd, på Leadermetoden?
- Hur påverkar de administrativa rutinerna inom Leader användandet av metoden?

1.2 Avgränsning

Arbetet har avgränsats till att studera Leadermetoden i Skåne, Halland och Blekinge med fokus på hur berörda grupper som tjänstemän på kommuner, aktiva inom organisationer och projektägare använde och upplevde metoden.

Det breda anslaget när det gäller olika grupper har gjort det möjligt att diskutera hur administration och kontroll kan upplevas olika, beroende på vilken position man har inom Lederverksamheten. En annan parameter i diskussionen har varit skillnader mellan de tre olika länen i hur de implementerat metoden.

1.3 Begrepp

För att lättare kunna förstå hur Leadermetoden påverkat de berörda grupperna som arbetar med metoden så har jag använt mig av begreppen socialt kapital, samt government och governance.

Socialt kapital

Socialt kapital är ett begrepp som diskuterats av bland annat Robert Putnam (1996). Han menar att socialt kapital bestäms genom individers deltagande i formella och informella nätverk där den sociala interaktionen mellan människor skapar socialt kapital. Enligt Putnam gynnar socialt kapital både individen och samhället då "*enskilda individer knyter band som gynnar de egna intressena, men samtidigt gynnas samhället i stort av att enskilda medborgare ingår i sociala nätverk*" (Eriksson 2003:14). Leader handlar mycket om socialt kapital då människor samlas för att tillsammans genomföra ett projekt som gynnar dem och deras bygd. Samtidigt gynnas samhället i stort av att projektet exempelvis kan skapa en attraktivitet till området. Putnam menar att deltagande i organisationer skapar normer som håller samman människor i en gemenskap. Detta skapar tillit mellan medlemmarna som därmed arbetar för gruppen bästa.

Statsvetaren Bo Rothstein menar till skillnad från Putnam att socialt kapital handlar om förtroendet för de politiska institutionerna. Rothstein menar att om "*medborgare kan lita på de offentliga myndigheterna så skapas även ett mellanmännskligt förtroende*" (Rothstein 2001). Sverige är ett land som har hög mellanmännskligt tillit, högt förtroende till de offentliga myndigheterna och låg grad av korruption. För att få en bättre fungerande demokrati anser Rothstein att politiken ska handla om att öka kvaliteten hos de offentliga myndigheterna till skillnad från Putnam som menar att demokratin ökar om politiken stödjer frivilliga organisationer och nätverk (Eriksson 2003:15).

Government & governance

Begreppet governance är en motsats till government. Det senare innebär att staten styr och ger direktiv om hur landet ska styras till sina förvaltningar som genomför bestämmelserna. Idag så har samhället gått över mer till governance som innebär att staten har decentraliserat beslutsfattandet till det regionala och lokala. I boken "Den svenska politiken" (Bäck & Larsson 2008) står det att: *"Istället för en regionalpolitik som innebär att staten omfördelar resurser till svaga regioner har det vuxit fram en politik där olika aktörer på det regionala territoriet, kommuner och andra offentliga organ, företag, arbetsmarknadsorganisationer och föreningslivets andra delar bildar nätverk för att mobilisera regionens resurser för tillväxt och utveckling"* (Bäck & Larsson 2008:57). Leader är ett exempel på en sådan institution där beslutsfattandet om projekt decentraliserats och tilldelats LAG gruppen. Finansieringen till projekten kommer från EU och staten men även från regionala resurser. Granskningen av Leaderprojekt har dock även flyttats från kontroller i förhand som var förr, till i efterhand som gäller idag.

1.4 Disposition

Uppsatsen kommer först att visa vilka metoder som använts till att samla in empirin. Därefter kommer Leadermetoden presenteras i kapitel 3 för att sedan följas av de resultat som framkommit om administrationen i utvärderingen (kapitel 4), offentlig medfinansiering i kapitel 5, likviditetsproblemen i kapitel 6 och till sist organisationer och kommuners syn på metoden i kapitel 7. Uppsatsen avslutas med en diskussion och slutord i kapitlen 8 och 9.

2. Metod

I detta kapital redovisas vilka metoder som använts under arbetet. Uppsatsen är genomförd med kvalitativ metod i form av intervjuer samt kvantitativ metod med enkäter.

2.1 Grundläggande utgångspunkter

Begreppet utvärdering kan definieras på följande sätt: "*Utvärdering är en systematisk undersökning av någots värde*" (Forss 2007:14) I utvärderingen "Gör Leader skillnad i Region Syd?" (Brinte & Jönsson 2014), har vi undersökt Leadermetodens värde i Region Syd. I arbetet med uppsatsen har jag försökt besvara mina frågeställningar genom att arbeta med både kvantitativa och kvalitativa metoder.

I utvärderingen gjorde vi två enkätstudier, som vi kompletterade med intervjuer, främst med projektägare och projektledare. Vi intervjuade också tjänstemän på kommuner och organisationer för att få ett så brett perspektiv på Leader som möjligt.

I arbetet har jag också använt mig av tidigare utvärderingar av Leadermetoden (se Landsbygdsnätverket.se), samt av uppgifter från Jordbruksverket, länsstyrelserna och de elva Leaderområdena för att få fram basfakta. Sådana fakta har bland annat utgjorts av indikatorer, budgetar och åtgärder.

2.2 Intervjuer

Under hösten 2013 genomförde vi ett antal intervjuer med företrädare för myndigheter, organisationer och Leaderprojekt i Region Syd.

Urvalet av informanter gjordes i samråd med två representanter från Leader. Fokus skulle ligga på hur tjänstemän i kommunerna och projektägare såg på metoden, dock valdes även representanter från olika organisationer med kopplingar till Leader ut eftersom vi ville höra hur intressegrupperna upplever Leadermetoden i sitt vardagliga arbete.

De intervjuade tjänstemännen på kommunerna var näringslivsansvariga, som på olika sätt kommit i kontakt eller arbetat med Leadermetoden. Projektägare för olika projekt har också intervjuats för att ge sin bild av hur det är att arbeta med metoden. Även personer på olika organisationer har intervjuats som LRF (Lantbrukarnas riksförbund), HS (Hushållningssällskapet), HSSL (Hela Sverige ska leva) och Coompanion. Detta för att få ett perspektiv från tjänstemännen på organisationerna som arbetar med olika grupper på landsbygden som exempelvis lantbrukare. Genom att intervjua många intressegrupper har vi fått ett bredare perspektiv av Leader. Dels ett ovanifrånperspektiv från kommunerna, dels ett underifrånperspektiv från projektägare men även ett utifrånperspektiv från organisationerna.

Intervjuerna har haft sin styrka i att de låtit mig få inblick i vad informanterna anser om Leader och om deras uppfattningar kring metodens möjligheter att bidra till landsbygdens utveckling. På så sätt kan man säga att intervjuerna kompletterar det material som kommit fram genom enkäterna. Intervjuerna har genomförts på två sätt, antingen via telefon eller på plats. Där avstånden mellan informanterna och mig var för stora valde jag att göra telefonintervjuer, även om intervjuer öga mot öga givetvis ger en tydligare bild. Intervjuerna har pågått mellan 20 - 60 min, beroende på situation.

Sammanlagt utfördes 22 intervjuer varav sju med anställda på kommuner, fyra med representanter för olika organisationer och elva intervjuer med olika projektägare. Vid intervjuer på plats har jag spelat in samtalet, antecknat under tiden och för att sedan reflektera över intervjun. Intervjuerna har varit semistrukturerade. De utgick från ett grundläggande frågeschema men formen tillät uppföljningsfrågor samt gav möjligheter att följa nya spår som dök upp under samtalet (Kvale & Brinkmann 2009:146). I arbetet med frågeschemat förde vi diskussioner med ett antal verksamhetsledare (se Bilaga 1).

Jag har valt att anonymisera alla projektägare och medlemmar. Deras namn har därmed ersatts med fiktiva.

Däremot kommer tjänstemännen på kommunerna och representanterna från organisationerna stå med sina riktiga namn. Detta då de är offentliga personer som talar utifrån sin roll på arbetsplatsen (se Bilaga 6).

2.3 Enkäterna

Två enkäter, en stor och en liten, skickades under hösten 2013 ut till projektägare i Region Syd för att få in data till utvärderingen. Vi använde enkätprogrammet Relationwise, som vi lånade av Länsstyrelsen i Skåne. Enkäterna skickades ut digitalt till projektägare. Den stora enkäten omfattade totalt 35 frågor och den lilla 14 (se Bilaga 2 och 5). Frågorna fokuserade på hur projektägarna såg på de olika delarna inom Leadermetoden. Enkäten skickades ut till projekt som blivit beviljade Leaderstöd under perioden 2007 - 2013 06 30 i Region Syd. Den lilla enkäten skickades ut till projekt som fått avslag på sina ansökningar i LAG under samma period. Ett syfte med denna enkät var att undersöka om projekt som inte blivit beviljade Leaderstöd, ändå gått vidare med sin projekttid.

Enkäten för beviljade projekt, skickades till 399 personer och vi fick tillbaka 221 svar. Svarsfrekvensen blev då 55,4 %. Enkäten för avslagna projekt skickades ut till 40 personer varav vi fick tillbaka 21 svar. Detta ger en svarsfrekvens på 52,5 %. En del av bortfallet kan förklaras med att avsändarnamnet i enkäterna var låst till Länsstyrelsen i Skåne vilket kan ha påverkat en del av respondenternas svar eftersom en del projektägare upplever en viss beroendeställning till Länsstyrelsen. Respondenterna fick två veckor på sig att besvara enkäterna och vi skickade även ut påminnelser. Utifrån den data som kom in gjordes diagram och tabeller för att på ett tydligt sätt redovisa resultaten.

Genom enkäterna kunde vi nå så gott som alla projektägare och eftersom frågorna var formulerade på samma sätt för alla gav det goda möjligheter till jämförelser. Ett problem var det relativt stora bortfallet, liksom att vi under analysarbetet ibland kunde önska att vi haft möjligheter att ställa uppföljningsfrågor (jfr Teorell & Svensson 2007:91; Trost 2012:23).

2.4 Analys och tolkning

Under vårt arbete med utvärderingen har vi försökt analysera processen utifrån en utvärderingsmodell som utformats av Åke Jerkedal (2010).

Den övergripande utvärderingen tillkom på initiativ av verksamhetskontoren i Region Syd. Utvärderingen skulle ligga till grund för utformningen av strategin inför kommande programperiod. Under arbetets gång hade vi en nära kontakt med inblandade intressenter som exempelvis verksamhetsledare, projektägare och kommuner för att få fram ett så brett underlag som möjligt (Jerkedal 2010:89f).

Det har varit en fördel att vi, som genomförde utvärderingen, inte själva var en del av den regionala Leaderverksamheten. Vi hade därmed inga egna intressen investerade i verksamheten och var ingen part i målet (Jerkedal 2010:91ff). Utvärderingsgruppen bestod av oss externa utvärderare och representanter från Leader i form av två verksamhetsledare. På så sätt kunde vi kombinera vårt utomstående perspektiv med organisationens egna införstådda synsätt och därmed kunna betrakta metoden med nya ögon (Jerkedal 2010:91ff). I dessa diskussioner kom vi fram till vilka grupper som borde omfattas och höras i utvärderingen: projektägare, kommunerna och andra organisationer. Utifrån dessa grupper hittade vi metoder som skulle kunna användas i undersökningen och relevanta frågor att ställa till de berörda (Jerkedal 2010:93ff).

Vi fick tidigt en projektplan från verksamhetskontoren i Region Syd om vad de ville belysa i utvärderingen. Förslag på frågor skickades även från de olika verksamhetskontoren. Vi diskuterade sedan våra frågor med projektägare, verksamhetsledare, handledare och en anställd på Länsstyrelsen i Skåne för att de skulle kunna ge sina synpunkter. Det var viktigt för oss att olika grupper skulle bli hörda och att det inte skulle finnas någon partiskhet (Jerkedal 2010:95ff). Insamlingen och bearbetningen av data gav oss både mjuka och hårda värden att arbeta med (Jerkedal 2010:97ff). Den övergripande utvärderingen resulterade i en rapport (Brinte & Jönsson 2014), som vi hoppas kommer att användas som underlag i den kommande programperioden.

2.5 Undersökningens tillförlitlighet

Genom att kombinera material från flera olika källor har jag kunnat jämföra såväl praktiken kring, som synen på implementeringen av Leader mellan olika områden. På så sätt har jag försökt stärka resonemangets validitet (Kvale & Brinkmann 2009:264).

De resultat jag presenterar här stämmer också väl överens med resultat som framkommit i andra utvärderingar, vilket stärker uppsatsen reliabilitet (jfr Halvorsen 1992:41f).

Under arbetets gång har jag följt de fyra forskningsetiska huvudprinciper som gäller vid en undersökning. Den första är informationskravet där jag informerat respondenterna om undersökningens syfte. Den andra principen är samtyckeskravet där deltagarna själva fått bestämma sin medverkan i undersökningen. Konfidentialitetskravet innebär att jag anonymiserat respondenternas uppgifter så de inte ska komma i orätta händer. Sista huvudprincipen, nyttjandekravet handlar om att insamlat material bara får användas för forskningsändamål vilket görs i denna uppsats (Teorell & Svensson 2007:21).

3. Leaderorganisationen

I detta kapitel redovisas bakgrunden till Leader samt hur organisationen är uppbyggd och fungerar.

3.1 Bakgrund

Utvecklingen inom jordbruket i Sverige var länge grunden för landsbygden då det sociala och ekonomiska kapitalet var bundet till lantbruket. Efter andra världskriget sköt den tekniska utvecklingen och ekonomiska rationaliseringen fart och förändrade jordbruket till att bli arealmässigt större men med färre anställda. Detta slog ut många familjejordbruk som inte hade kapitalet till att expandera och som därmed inte längre kunde försörja sig inom yrket. Några stannade dock kvar under många år som småskaliga lantbrukare, trots dålig lönsamhet och fick möjlighet till ekonomiskt stöd från EU. När Sverige gick med i EU år 1995 så lades ansvaret för jordbruket över på EU och de svenska småjordbrukarna fick tillgång till en större marknad men även det finansiella stödet. Lösningen, att ge stöd till småjordbrukarna, var inte hållbar i längden och därför utformades en "*landsbygdspolitik som stimulerade utvecklingen mot en mer diversifierad landsbygdsekonomi*" (Larsson 2002:21). Leader blev en av metoderna som började användas för att skapa nya försörjningsätt utanför jordbruket.

Leader står för "*Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale*" som betyder "samverkande åtgärder för att stärka landsbygdens ekonomiska utveckling" (Larsson 2002:23). Det första programmet, LEADER 1 varade mellan åren 1991 och 1994, och infördes bara i några få länder i Europa. Det följdes sedan av LEADER 2 som varade mellan åren 1995 och 1999 då även Sverige blev medlem i EU och började använda sig av metoden år 1996. Efter andra perioden kom Leader+ som varade från år 2000 till och med 2006 (Larsson 2002:23). Under dessa programperioder fanns tolv Leaderområden i Sverige där ca 20% av landsbygdsbefolkningen ingick. Ett av dessa var Leader Blekinge. Idag är nästan hela Sveriges

landsbygd delaktig och indelat i 63 olika Leaderområden från Ystad i söder till Haparanda i norr (1. www.leaderskane.se).

Programmet heter idag Leader och har varat från år 2007 fram till och med 2013. Tidigare var Leader ett fristående program för landsbygdsutveckling medan det idag är en del av landsbygdsprogrammet och utgör axel 4 (1. www.jordbruksverket.se). 2,4 miljarder är finansierade av EU och den svenska staten. Medlen läggs först i jordbruksfonden, för att sedan slussas till Jordbruksverket. Därefter skickar Jordbruksverket ut pengarna direkt till LAG grupperna som delar ut till verksamhetskontoren och projekten.

Det övergripande ansvaret för det svenska landsbygdsprogrammet har landsbygdsdepartementet medan Jordbruksverket är förvaltningsmyndigheten och har ansvar för genomförandet.

Övervakningskommittén, som består av representanter för berörda myndigheter och organisationer, ska se till att målen med programmet nås. Länsstyrelserna har i sin tur fått i uppdrag av Jordbruksverket att kontrollera att de regler som är uppsatta följs av LAG grupperna, verksamhetskontoren och projekten (Larsson 2002).

3.2 Tanken med Leadermetoden

Leadermetoden bygger på en territoriell ansats vilket innebär att man utgår från geografiska områden med gemensamma specifika förutsättningar.

Metoden ska utgå från underifrånperspektiv genom att skapa en trepartsamverkan mellan den ideella, offentliga och privata sektorn. Idéerna och beslutsfattandet ska vara lokalt förankrade (Waldenström 2010:18).

Detta då utvecklingen av landsbygden ska ske i samverkan med de som bor och verkar där. Grundidén är att den lokala befolkningen vanligen har bäst kunskap om vad som behöver utvecklas i den egna bygden. Projekten förankras även bättre i området om de genomförs på lokal nivå.

Leader fungerar på två sätt. För det första genom att finansiera projekt där pengarna går till olika lokala verksamheter vilket stärker projektens ekonomi. Det andra sättet vill stärka och skapa nya relationer till andra verksamheter inom eller utanför det lokala samhället. Lärandet och det lokala engagemanget ska främjas för att på lång sikt stärka olika organisationer och verksamheter på landsbygden inför framtiden (Waldenström 2010:19).

I varje Leaderområde får det högst finnas 100 000 invånare. Städer som har mer än 20 000 invånare får inte vara med i Leader. I Skåne finns åtta Leaderområden: Skånes Ess, MittSkåne, Ystad-Österlenregionen, Söderslätt, Lag PH, Lundaland, Nordväst Södra, och Nordväst Norra. I Halland finns två områden: Kustbygd Halland och Landsbygd Halland och i Blekinge finns ett: Leader Blekinge.

Leadermetoden utgår från fem nyckelord: samarbete, innovation, hållbarhet, trepartnerskap och underifrånperspektiv. Metoden strävar även efter att uppfylla landsbygdsprogrammets mål som är att få en ekonomisk, ekologisk och social utveckling på landsbygden. Dessa är gemensamma mål inom hela EU (2. www.leaderskane.se).

3.3 LAG - Local action groups, strategier och Leaderkontor

Inom varje Leaderområde finns en styrelse som kallas LAG (Local Action Groups) som består av aktörer från offentlig, ideell och privat sektor. Styrelsen är sammansatt för att få en bred kompetens och helhetssyn över området. Gruppen ska ha representanter från alla tre sektorer, ha en geografisk spridning inom Leaderområdet med främst medlemmar från landsbygden. Andelen män respektive kvinnor ska vara minst 40% eftersom det ska råda en jämn könsfördelning i gruppen. LAG medlemmarna beslutar om vilka projekt som ska få Leaderstöd och är dessutom ansvariga för att målen i den lokala utvecklingsstrategin ska uppnås genom projekten. Inom varje Leaderområde ska det finnas en lokal utvecklingsstrategi som visar på vilka projekt som ska beviljas stöd. Strategierna ska tala om vad som behövs satsas på och utvecklas inom Leaderområdet. Eftersom LAG- gruppen har en lokal förankring kan de se behoven i området och därmed även stödja de projekt som tillgodoser dessa. LAG:s styrelse ansvarar för hela verksamheten i det lokala området och kan mobilisera fler aktörer till att delta i utvecklingsarbetet på landsbygden genom att skapa nätverk (3. www.leaderskane.se).

Leaderkontoren lyder under LAG- gruppen och är till för att bistå den och olika projekt inom ett Leaderområde.

Kontorens syfte är att hjälpa projekt att följa områdets strategier för att få bifall i LAG och sedan stödja projekten under genomförandet.

3.4 Finansieringsmodellen inom Leader

För att ett projekt ska få bifall i LAG så krävs det finansiering från projektstöd, offentlig medfinansiering och ideellt arbete/privat finansiering. Spridningen på finansieringen ska ge projekten en stark ekonomisk grund att utgå från i sitt genomförande. Annan finansiering får även förekomma. Budgeten för drift gäller dock bara Leaderkontoren.

- Offentlig medfinansiering: Generellt gäller att dessa pengar ska utgöra 21% av ett projekts finansiering. Detta kan komma från bland annat kommuner, länsstyrelser eller regionförbund. Ett projekt måste inte ha 21% offentlig medfinansiering utan detta gäller när alla projekt inom ett Leaderområde räknats samman. Ett enskilt projekt kan alltså vara helt utan offentliga medfinansiering. Ibland kan även den offentliga medfinansieringen bakas in helt eller delvis i projektstödet och bestå av en kommunal medfinansiering som kommunerna betalar ut till Leaderprojektet, denna kallas då för en LAG-pott. Detta skiljer sig mellan områdena. (Se kapitel 5).
- Övrig offentlig resurs: Detta är bidrag från den offentliga sektorn som inte är pengar. Det kan exempelvis handla om att få tillgång till tjänstemän från en offentlig organisation som utför arbete inom ett projekt.
- Projektstöd: Dessa pengar kan stå för 49% av ett projekts finansiering och kommer från EU och svenska staten.
- Ideellt arbete/privat finansiering: Detta är ideellt arbete på ett projekt som inte utförs av människor från en offentlig organisation eller företag.

De ideellt arbetade timmarna och/eller den privata finansieringen ska utgöra 30% av ett projekts finansiering och bedöms utifrån en kostnadsmall från Jordbruksverket.

- Övrig ideell privat finansiering: Detta är bidrag från den privata sektorn som exempelvis ett marknadsföringsbolag som bidrar med affischer till ett projekt.
- Övrig privat resurs: Det kan till exempel vara om ett företag eller stiftelse bidrar med pengar, lokaler eller arbetskraft till ett projekt.
- Drift: Det är finansieringen för att driva Leaderkontoren och samverkansprojekt. Driften får aldrig överstiga 20% av den totala budgeten för ett Leaderområde (2. www.jordbruksverket.se).

3.5 Tidigare erfarenheter från utvärderingar av Leader

Det finns utvärderingar gjorda av Leader 2, Leader+ och nuvarande Leader sedan tidigare, både inom EU och Sverige. På Leader 2 har det gjorts en slututvärdering men inte på Leader+ programmet. Förutom detta så har det gjorts utvärderingar av metoden på olika nivåer både nationellt och regionalt. Två exempel på detta är "Axel 4 - utvärdering av Leader" som gjordes år 2010 av Cecilia Waldenström vid SLU och "Gör Leader skillnad", gjord 2013 av Jacob Käll och Lotta Svensson.

Utvärderingarna visar att Leadermetoden överlag har fungerat som en metod att utveckla landsbygden men att det finns moment som kan förbättras. Det som lyfts fram i utvärderingarna är de positiva aspekter där innovation, underifrånperspektiv, nätverk och partnerskap är några av ledorden. I Waldenströms utvärdering uppmärksammas bland annat att det innovativa i projekten borde förstärkas genom mer stöd. En förenkling av administrationen i metoden föreslås eftersom det riktats mycket kritik mot den. Det är även viktigt att det finns tillräckligt med personal på kontoren för att kunna utföra alla arbeten med och utanför projekten.

Utvärderingen visade även att beslutsfattandet behövde förbättras genom mer samverkan över sektorerna och ett bättre sammansatt LAG.

Resultaten behöver följas upp mer och spridas, bättre metoder krävs för att kunna utvärdera kvalitativ data som mjuka värden och de horisontella målen har fått varierande prioritet i olika Leaderområden vilket också behöver åtgärdas.

Waldenström riktar även kritik mot den kontrollfunktion som tilldelats länsstyrelserna, eftersom de blivit ett mellanled mellan Jordbruksverket och LAG vilket ökat byråkratin och undergrävt LAG gruppens auktoritet (Waldenström 2010:30ff).

I utvärderingen "Gör Leader skillnad? lyfter författarna fram många positiva aspekter med Leadermetoden. Exempelvis menar författarna att underifrånperspektivet implicerar ett socialt kapital, som stärker den demokratiska utvecklingen. Men de pekar också på delar som kan förbättras med metoden som exempelvis mer resurser till projekten från verksamhetskontoren i form av stöd och rådgivning. Även i denna utvärdering uppmärksammas behovet av att skapa en metod som kan mäta de mer svårfångade värdena i Leadermetoden (Käll & Svensson 2013).

3.6 Nästa programperiod

Nästa programperiod, 2014-2020, kommer att innebära flera förändringar av Leader. Många av förändringarna har ännu inte beslutats, vilket gör att det framtida programmet kantas av osäkerhet idag. Det kommer vid nästa period starta en motsvarighet till Leader, CLLD som är en förkortning av "*Community Lead Local Development*" (Landsbygdsnytt 4/2013). CLLD kommer förmodligen vara en vidareutveckling av Leadermetoden där det kommer ske en översyn av samtliga Leaderområdena. Det finns vissa diskussioner om att en del områden ska slås ihop eller splittras för att skapa en större effektivitet. Nya strategier kommer skrivas och ligga till grund för ett CLLD område (5. www.leaderskane.se). I vissa Leaderområden i Region Syd har det även uttryckts en önskan hos verksamhetskontoren om större krav på offentlig medfinansiering från kommunerna i såkallad LAG-pott, till nästa period (Personligt meddelande Tommy Svensson, verksamhetsledare Leader Blekinge). CLLD föreslås även vara flerfondfinansierat vilket innebär att projekt finansieras av flera fonder parallellt, exempelvis landsbygdsfonden och regionalfonden (www.smalandblekinge.se).

4. Respondenternas syn på Leader som metod

I detta kapitel diskuteras vad enkätsvaren visar. Först kommer administrationen att tas upp, sedan hur Leadermetoden fungerar för ungdomar och för att till sist ta upp utbildningskurserna kring metoden.

4.1 Positivt och negativt

Respondenternas syn på Leader är överlag positiv. Enkätens resultat visar att cirka 61% av de som svarat är positiva. 33% av respondenterna är lite mindre positiv och cirka 6% är negativa till metoden. Även hos de intervjuade är många positiva till metoden.

Enligt dem som svarat på enkäten är de största fördelarna med Leader möjligheterna till finansieringen. Projekten hade aldrig genomförts utan Leaders finansiering menar 90% av respondenterna. Fredrik förklarar att Leader bidrar till "finansiering av projekt och etableringar som annars inte hade varit möjliga". Även Stina framhåller att Leader skapar möjligheter på landsbygden. "Tillgång på kapital kan sätta igång långa kedjor av möjligheter".

Leader tillför ekonomiska medel för utveckling av landsbygden men bidrar även till mervärden som är svåra att mäta (se Jönsson 2014). Metoden skapar lokalt engagemang genom samarbete och nätverkande. Många av de intervjuade säger att Leadermetoden bidragit till nya möten. "Leader handlar mycket om socialt kapital, man lär känna folk som man aldrig skulle träffat annars" berättar Åke. Leadermetoden arbetar mycket med ideella timmar för att växla upp de pengar som projekten får i stöd. Andra ideella organisationer har börjat använda sig av samma metod som Leader för att redovisa sina ideella timmar menar en respondent.

Trots den positiva inställningen till Leader så fanns det en del svårigheter med Leadermetoden. I många av fallen handlar det om administrationen som många menar är för tung idag. Detta är ingen nyhet då det återkommer i tidigare utvärderingar av Leader (se t.ex. Waldenström 2010 och Käll & Svensson 2013).

Där påvisas det att beslutsgång, verifikationskrav och rapporteringskrav behöver förenklas, samtidigt som det behöver finnas en flexibilitet kring regler och bra rutiner så att alla intressegrupper inom Leader snabbt kan komma igång (Waldenström 2010:30f). "Stöd från kommuner, företag eller stiftelser är inte lika självklart som Leader, om man har ett projekt som uppfyller Leaders krav vill säga" menar Kerstin.

4.2 Administrationen inom Leaderprojekt

Administrationen kommer i detta kapitel främst att diskuteras utifrån pappersarbetet, bristen på tillräcklig information samt att regler och ramar kan tolkas olika.

Pappersarbetet

"Pappersarbetet gör att jag aldrig kommer söka Leaderstöd igen" berättar projektmedlemmen Peter. Det tunga pappersarbetet i projekt har länge varit ett diskuterat ämne i Leadermetoden vilket även syns i utvärderingen. Framför allt talas det om den "tunga och svåra" administrationen som en del projektägare anser vara alldeles för krävande. Medan några menar att den fyller en bra funktion, nämligen att kontrollera att reglerna efterföljs. Administreringen i ett projekt, så som budgetering och redovisning, ska visa på att bestämmelserna efterlevs och på vilket sätt de gör det. Projektet måste regelbundet redovisa var, när och hur pengarna använts för att få nästa utbetalning från Jordbruksverket. Problemet med administrationen är att den är krävande och många gånger svårförstådd med flera papper och blanketter att fylla i. Det är ibland även svårt för projektmedlemmar att förstå hur de olika instanserna är kopplade till varandra. "Hela processen och regelverket är alltför komplicerat, vilket i och för sig inte är Leaderkontorens fel. Men det finns säkert de som drar sig för att söka Leaderprojekt på grund av detta" menar Jonas.

Tidigare utvärderingar av Leaderprogram visar på samma resultat som vår utvärdering. Administrationssystemet behöver förenklas för att gynna utvecklingen av projekt på landsbygden (Waldenström 2010:30).

En del respondenter har påpekat att om de hade känt till hur svår och stor administreringsdelen var så hade de förmodligen aldrig startat projektet. "I vårt projekt gick det åt mer tid till administrationen än själva arbetet med projektet" (Bengt).

I Waldenströms utvärdering nämner hon problematiken med den krävande administrationen. Hon menar att det är ett stort problem med den extrema detaljstyrningen då det skapas en brist på förtroende hos de medverkande. Allting måste redovisas ner till minsta lilla kvitto, annars krävs det kompletteringar och i värsta fall att projektmedlemmar inte får tillbaka pengar som redan lagts in i projektet. Projektarbetarna känner sig misstrodda och det skadar därmed förtroendet för själva systemet (Waldenström 2010:98f). När människor ingår i ett Leaderprojekt så uppstår ett förtroende mellan medlemmarna. De får tillit till varandra vilket skapar socialt kapital som möjliggör samarbete. Det sociala kapitalet kan även finnas mellan projektmedlemmarna och myndigheter. När myndigheterna ökar administrationen för projekten så känner medlemmarna sig misstrodda vilket minskar det mellanmänniska förtroendet för myndigheterna. När tilliten mellan parterna minskar skadar det systemet så att administrationskravet ökar då båda sidor inte litar på varandra (Rothstein 2003). Respondenten Erik pekar på att "Det behövs mycket tydligare beskrivningar av vad som faktiskt krävs av oss projektmedlemmar och hur oerhört lång handläggningstid varje projektrapport tar, samt en mycket aktivare dialog om vad som är det viktiga i projektet. Ej strunt detaljer som exempelvis behov av långa och utförliga kommentarer kring minsta lilla kvitto på några kronor".

Socialt kapital och mellanmänniskt förtroende är en del av Leadermetoden som ska försöka utveckla landsbygden i Europa genom att skapa nya nätverk. Tilliten mellan myndighet och medborgare skiljer sig åt inom Europa, där bland annat Skandinaviens befolkning har stor tillit till andra människor och institutioner jämfört med andra länder (Waldenström 2010:98f). Leadermetoden ska implementeras och kontrolleras på samma sätt inom hela EU men beroende på kultur upplevs den olika.

I Region Syd ansåg många respondenter att administrationen var för detaljstyrd och efterfrågade ett mer logiskt tänkande från myndigheternas sida. Respondenterna känner sig inte betrodda då mycket av det administrativa arbetet i projekten ifrågasätts och ibland måste kompletteras.

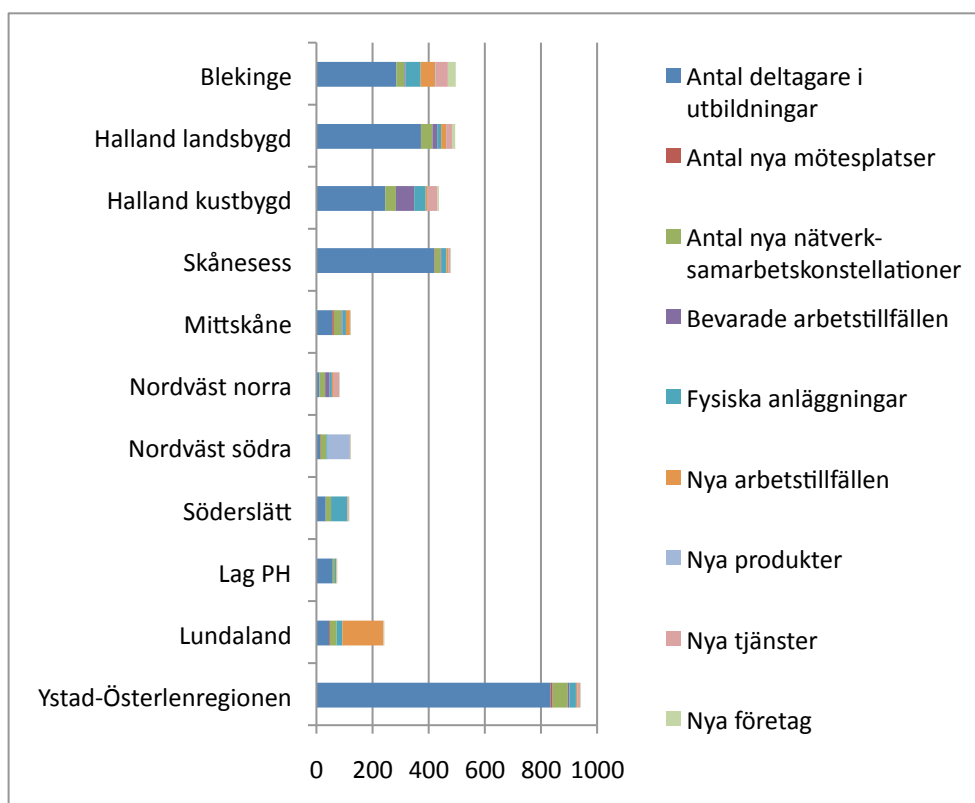
Regler och ramar tolkas olika

Ramar och regler kring Leader sätts upp av många olika instanser men till största delen är det Jordbruksverket som bestämmer vilka som ska gälla. Trots denna uppdelning har alla myndigheter en granskande roll vilket respondenter anser vara förvirrande och det skapas en tröghet i systemet när så många ska kontrollera. "Det är konstigt att man skickar ansökan till Leaderkontoret, men sen får man brev från Jordbruksverket att vissa dokument saknas eller är fel. Vilken roll har Leaderkontoret då?" menar Josefin. Detta gäller även vid godkännande av exempelvis ett projekt där LAG gruppen har gett bifall men där sedan länsstyrelsen ger avslag. Detta system undergräver LAG:s roll och det sociala förtroendet för Leader då allt kontrolleras i efterhand. Projektmedlemmar förlorar förtroendet för LAG när beslut kan ändras och omprövas i högre instanser senare. Övergången från government till governance har inneburit en förändring från tydlig regelstyrning i förväg, till kontroller att projektmedlemmar gjort rätt i efterhand. Det skapar en frustration då tid och pengar som redan lagts ner i projektet kan vara bortkastad. Respondenterna anser att det är en svaghet att LAG inte har rätt att fatta det officiella beslutet om ett projekt ska godkännas eller inte.

Tanken med governance är att staten arbetar utifrån målstyrning istället för att alla ska arbeta utefter samma regelverk. Bestämmelser ändras därför ibland vilket skapar en förvirring hos respondenterna men även hos de myndigheter som inte hinner med i uppdateringarna av regler (Larsson & Bäck 2008). Oftast är detta instanser nära gräsrotsnivån som verksamhetskontoret och LAG. Bestämmelser kan även skilja sig åt mellan instanserna. Verksamhetskontoren kan själva bestämma hur de vill arbeta med projekten bara de följer vissa grundregler och de strategier som ligger till grund för området.

Detta är viktigt för att skapa en flexibilitet inom varje Leaderområde. Varje område kan se olika ut beroende på exempelvis befolkningsmängd och geografisk lokalisering.

Utifrån en granskning av hur de olika Leaderområdena i Region Syd klassificerat projektens utfall i enlighet med ett antal givna indikatorer (Figur 1) kan man misstänka att det finns både oklarheter och osäkerheter kring hur projektens konkreta resultat ska klassificeras. Exempelvis har området Nordväst Södra skapat 79 nya produkter under åren 2007-2012, medan Blekinge, som har näst flest nya produkter, endast skapat två under samma år. Ett annat exempel är att i Halland Kustbygd har projekten bevarat 65 arbetstillfällen medan i Halland Landsbygd, som har näst flest, fått 17 stycken arbetstillfällen bevarade. Detta trots att Blekinge och Halland Landsbygd har en lite större befolkning än Nordväst Södra och Halland Kustbygd (Karlsson 2011:30). Skillnaderna kan givetvis bero på områdenas strategier och vilka projekt som prioriteras utifrån dem eller på speciella lokala traditioner, men lika troligt är egentligen att indikatorerna tolkats på olika sätt av projekten.

Figur 1. Sammanställning av indikatorerna i Region Syd.

(Källa: Sammanställning av Jordbruksverkets indikatorer år 2007-2012)

Information

Leaderkontoren ska fungera som en informationscentral om Leadermetoden. Av enkätsvaren framgår att kontoren hjälpt till med en rad olika saker, från ekonomiadministration till att bara vara ett allmänt stöd som ger tips, idéer och praktiska råd under projektiden. Kontoren är även tänkta att kunna ge vidarekontakt med andra intressenter.

Nätverkande har skapats i många av projekten men inte i så stor utsträckning som en del respondenter förväntat sig. De flesta som svarat pekar dock på att hjälpen vid den ekonomiska hanteringen, som redovisningen, har varit den främsta hjälpen. Den skulle dock kunna förbättras ytterligare genom mer rådgivning. Några respondenter menar att verksamhetskontoren ibland inte har tillräckligt med resurser för att hjälpa projekten. Den rådgivning som ges stämmer heller inte alltid överrens med de regelverk som länsstyrelserna följer, vilket innebär att ansökningar och redovisningar ibland måste kompletteras. Emma menar att "de lokala kontoren måste ha en samsyn med länsstyrelserna. Alla måste arbeta efter samma regelverk. Blir tokig när man får olika direktiv".

En majoritet av de som svarat på enkäterna menar på att de skulle vilja få mer information i början av ansökningen för att veta vad som förväntas av dem i fråga om regler och administrationen. Det kan till exempel vara att berätta för projektmedlemmar om hur viktig administreringen av ekonomin är för utbetalningen av stödet och att det ibland tar lång tid att få utbetalningen. "Det finns ibland frågor som inte Leaderkontoret kan svara på då Jordbruksverket inte informerar tillräckligt tydligt eller i tid. De lokala kontoren sitter då ofta i kläm och får ta emot gnäll från oss projektägare. Jordbruksverket verkar inte förstå att en försenad utbetalning innebär utebliven lön för projektarbetare som faktiskt äventyrar familj och hushåll" berättar Ingrid.

Två små berättelser

Vi fick under utvärderingen en liten berättelse skickade till oss en dag i höstas.

Den handlade om Bosse som var medlem i ett projekt där han en dag hade haft ett möte. Till mötet köpte han bullar för 36 kronor. Ett halvår senare ringer en person från länsstyrelsen och vill ha kompletteringar. Hen undrade vem som åt av bullarna på mötet för ett halvår sen. Eftersom Bosse inte kom ihåg vem som hade ätit bullarna, slutade det med att han sa att han själv ätit upp dem. Under samma tid blev själva projektet försenat på grund av länsstyrelsen. Bosse ställer sig frågande till varför länsstyrelsen lade ner kraft på att söka efter vem som ätit bullar på ett möte istället för att se till att projektet fick starta. En annan respondent kallad Anna upplevde något liknande i sitt projekt.

"Vi fick pengar för en förstudie. Man tror att det är pengar som ska hjälpa till, men det är en fälla. Allt arbete man lägger ner på dessa ansökningar, som ska tillfredsställa flera olika nivåer av byråkrater, (verksamhetskontoret, LAG, länsstyrelsen, departement och EU) ofta med olika parametrar, stjälper mer än det hjälper. Det vore bättre och billigare att göra sitt projekt direkt utan att på vägen tvingas göda alla dessa tjänstemän som är rädda för att göra fel och därför tvingar en till oändliga meningslösa procedurer."

I detta fall ville länsstyrelsen att hon skulle skriva ner personnumret på alla människor hon haft möte med om hon ville att mötena skulle redovisas. Mötena kunde vara en timme och hon hade aldrig träffat människorna igen varken förr eller senare. Numera avråder Anna människor från att söka Leaderpengar för en förstudie med orden: "Det blir billigare och enklare att göra det direkt på fritiden." Dessa projektmedlemmar kunde förstås ha valt att inte redovisa bullarna eller de möten som skett för att få ersättning men många små summor blir tillslut stora och kan få konsekvenser för projekten. Därför är det viktigt att alla pengar redovisas men frågan är hur detaljerad kontrollerna av redovisningen bör vara. En del summor anser respondenter borde bygga mer på tillit och logiskt tänkande än dömande av länsstyrelser. I utvärderingen anser en del projektmedlemmar att Leader har det mest byråkratiska och detaljstyrda projektstödet av alla.

Det finns även andra projektstöd att söka men många av de tillfrågade menar att Leader bidrar med ett av de högsta finansieringsstöden i Sverige, vilket väger tungt. Stora resurser går åt till att kontrollera att alla regler och bestämmelser följs.

En del projektägare uttrycker en rädsla för att administrera fel och menar på att myndigheterna ser en som misstänkt tills man bevisat sin oskuld. Istället för att myndigheterna ska anta att medlemmar kanske kommer fuska så kan kvalitén hos de offentliga myndigheterna öka. Mindre mellaninstanser kan skapa mindre pappersarbete och administration. Det kan i sin tur generera ett större mellanmänniskt förtroende mellan myndigheterna och projekten (Rothstein 2001). Administreringen idag tar tid och pengar som människor skulle kunna lägga på själva projektet istället. En del respondenter anser att samtidigt som den tunga administrationen skrämmar bort några sökande så kan detta också vara något positivt då det kan skilja ut dåliga projekt från de bra. De projekt som saknar tillräckligt med engagemang för att ta sig igenom ett krångligt ansökningsförfarande kanske inte heller skulle orka att genomföra det de föresatt sig. Andra projekt klarar att ta sig igenom administrationen men risken finns att en del projekt med bra och innovativa idéer dör innan de ens blivit testade i verkligheten.

4.3 Leader för ungdomar

Inom Leader finns förutom finansiering till vanliga projekt i en del områden även speciella pengar att söka för just ungdomar. Finansieringsstödet och åldersgränsen för vem som får söka, varierar mellan olika Leaderområden. Tanken med stödet till ungdomar är att det ska vara lättare för dem att söka pengar till projekt. Projekten kan handla om att fixa till en fritidsgård eller sätta upp en teaterföreställning. Oftast är dessa projekt mycket mindre än de "vanliga" Leaderprojekten och får därmed mindre pengar. Dessa stöd betalas ut som så kallade ungdomscheckar ([4.www.leaderskane.se](http://www.leaderskane.se)). Även i ungdomsprojekten finns det regler och bestämmelser kring administrationen men den är mindre omfattande och lite enklare. Trots detta så är administrationen för ungdomar rätt svår anser bland annat Julia, ungdomscoach på Ystad-Österlenregionen.

Hon menar att "det administrativa är rätt tufft. Alla har inte heller rätt förmåga att fylla i en massa papper. Där har jag verkligen en stöttande funktion. Jag ägnar många timmar åt att hjälpa ungdomar med pappersarbetet". Hon pekar även på att administrationen är svår för vanliga projekt. *"Även i vuxenprojekten är detta något som kan vara exkluderande och kanske ännu svårare där eftersom det inte finns en, så att säga vuxencoach"* (Länsstyrelsen i Skåne, case 10 s 9).

En förenkling av det administrativa för både ungdoms- och vuxenprojekt är något som efterfrågas av många av de som besvarat enkäterna. Någon form av coach inom varje Leaderområde skulle kunna hjälpa projekten med problem som uppkommer i det administrativa arbetet. Problemet är att högst 20 % av budgeten får gå till Leaderkontorens och LAGs administration. Idag finns det inte tillräckligt med personalresurser för att kunna hjälpa alla projekt med de problem som uppkommer på grund av administrationen. Ungdomsprojekt och ungdomscoachar finns inte i alla Leaderområden utan det är upp till var och en att bestämma det. Anställningarna varierar även kraftigt mellan områdena, från 100% till 15% anställning. "Att få 100% arbete som ungdomscoach inom ett Leaderområde är väldigt ovanligt och att arbeta 15% är ohållbart" menar Julia (Personligt meddelande Julia Falkman, ungdomscoach i Ystad-Österlenregionen).

4.4 Utbildning inom Leadermetoden

Det finns många olika utbildningar som verksamhetskontoren erbjuder projektmedlemmar, med avsikt att hjälpa dem i sina projekt. Det är kurser för att arbetet med projektet ska gå så smidigt som möjligt. Eftersom administrationen inom Leader är uppbyggt på ett visst sätt så krävs det ibland utbildningar för att lära projektmedlemmarna om hur de ska sköta pappersarbetet.

Många av de svarande har gått på en eller flera av kurserna och då främst projektledarkursen och redovisningskursen. Kurserna har till viss del hjälpt dem i deras arbete med projekten, särskilt när det gäller administrationen men informanterna menar samtidigt att utbildningen inte alltid räcker. Redovisningen är en av delarna som många respondenter ansett vara svårast.

Det kan bland annat handla om att redovisa vad pengarna gått till och ideella timmar. En del respondenter tror dock att till slut så lär sig de flesta hur de ska fylla i blanketterna, men det tar tid. Tid som skulle kunnat läggas på att utveckla och förbättra projekten.

I de projekt där man har haft förmånen att ha med erfarna människor med en bakgrund inom ekonomi tyckte de att utbildningen inom redovisning var tillräcklig eller inte viktig då de ansåg sig kunna det mesta. Några respondenter påpekade även att det i så fall kunde vara bra att gå på kursen för att lära sig hur just länsstyrelserna vill att redovisningen ska se ut. Projektledarkursen har däremot många gått på och menar att den är relevant och lär ut mycket som är bra att veta för projektledarna, exempelvis hur de ska styra och administrera ett projekt.

Många av respondenterna eftersökte fler träffar med andra projekt för att lära sig av varandras erfarenheter. En arena där de kunde diskutera de problem som uppstått med varandra för att lättare kunna lösa eller undvika dem i framtiden. Flera efterlyste också goda exempel från projekt som alla kan ta del av. En del av informanterna ville ha "aktiva besök under arbetet i projektet för att kunna fånga upp problem och bistå med tips och råd i arbetsprocessen" (Emma). Detta skulle då vara från verksamhetskontoren eller LAG gruppen. En del besök skulle kunna göras efter projekttiden för att visa på hur projekten klarat sig efter några år. Besöken skulle även kunna vara ett bra sätt att marknadsföra Leadermetoden för andra människor som är intresserade av att arbeta med metoden.

5. Offentlig medfinansiering

I detta kapitel kommer resultat kring den offentliga medfinansieringen att redovisas och analyseras.

5.1 Behovet av offentlig medfinansiering

Offentlig medfinansiering är en del av det finansieringsstöd som ett projekt måste ha för att kunna få bifall i LAG. Precis som uppdelningen av de olika sektorerna i LAG så bygger även projektfinansieringen på trepartssamverkan. Den ideella och privata finansieringen betalas exempelvis med ideella timmarna från projektmedlemmarna, sponsring till projektet i form av pengar alternativt andra objekt samt intäkter från försäljning. Till detta kommer projektstödet som delas ut av EU och staten. Inom de flesta Leaderområden i Region Syd har kommunerna kommit överrens om att ge en så kallad LAG-pott till LAG gruppen. Det innebär att kommunerna varje år bidrar med en summa pengar som går till respektive LAG grupp, som sedan delar ut pengarna till projekten i samband med projektstödet. Denna inbakning av den offentlig medfinansiering i projektstödet kan även göras på andra sätt.

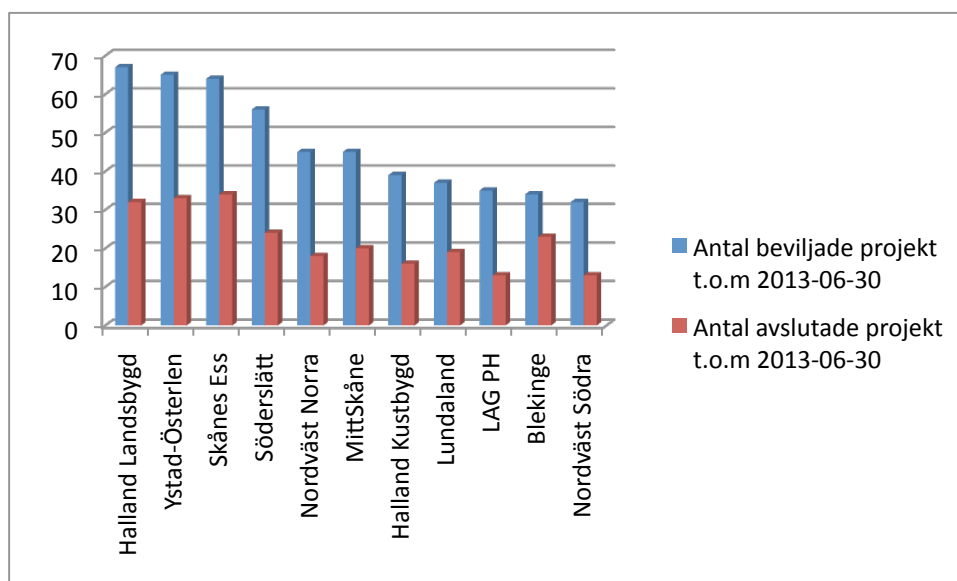
I Blekinge och Nordväst Södras Leaderområden finns det ingen offentlig medfinansiering med från början utan där måste varje projekt aktivt söka detta själv. Detta menar respondenter i områdena skapar problem då mycket tid och kraft går åt till att försöka få med offentliga medfinansiärer till projekten och många projekt läggs ner på grund av detta.

Verksamhetsledaren Tommy Svensson i Leader Blekinge menar att en del kommuner ibland kan lova pengar till ett projekt men att löftet sedan dras tillbaka. Detta gör att det då saknas offentlig medfinansiering och projektet kan därmed inte få bifall i LAG.

Ingrid som är en projektledare i Blekinge menar att det tar alldeles för mycket tid att söka pengar från alla kommunerna i området och vände sig därför till Region Blekinge istället som blev deras offentliga medfinansiär. På detta sätt kan kommuners påverkan öka över vilka projekt som blir godkända i LAG och vilka som inte blir det.

I LAG sitter redan representanter från den offentliga sektorn vilket gör att balansen mellan de tre sektorerna kan rubbas om exempelvis en kommun nekar ett projekt offentlig medfinansiering. Till nästa programperiod vill Leaderkontoret i Blekinge ändra på detta och försöker nu få med alla kommunerna i Leaderområdet på en LAG-pott (Personligt meddelande Tommy Svensson, verksamhetsledare Leader Blekinge).

Problematiken kring den offentliga medfinansieringen i vissa av Leaderområdena i Region Syd kan bidra till att antalet godkända projekt i området blir färre. I figur 2 går det att urskilja de två Leaderområdena med minst antal projekt, Blekinge och Nordväst Södra. Detta skulle kunna ses som en effekt av de svårigheter som finns då projekten själva måste söka offentlig medfinansiering. Dock så är skillnaderna inte så stora till Lag PH och Lundaland, som har offentlig medfinansiering i form av LAG-pott. Halland Landsbygd har det högsta antalet beviljade projekt trots att Region Halland bara medfinansierar en del projekt. Antalet projekt inom ett Leaderområde kan därför bero på många olika saker som exempelvis befolkningsunderlaget, där fler människor i ett område startar fler projekt. Det kan även bero på vilka resurser ett kontor har till att hjälpa projekt att starta och genomföra sina idéer.

Figur 2. Antal beviljade projekt och avslutade projekt inom varje Leaderområde fram till och med den 30 juni 2013.

(Källa: Länsstyrelserna i Skåne, Halland och Blekinge 2013) (se Bilaga 3)

Det finns både för- och nackdelar med de olika offentliga medfinansierings metoderna. När projekten själva ska söka efter en offentlig finansiär så ökar kraven på administration.

Den offentliga sektorn får mer inflytande och kan bland annat gynna projekt som de själva är projektägare till eller tycker främjar just deras kommun. Det blir då en fråga om vad kommunen vill satsa på, snarare än om vad som skulle gynna Leaderområdet som helhet. LAG-potten gör att LAG kan vara självständigt och fatta egna beslut. Med en LAG-pott kan dock kommunerna få problem med den politiska insynen då det är svårt att redovisa hur de inlagda pengarna använts. Har kommunerna lagt in en LAG-pott eller bidragit finansiellt på andra sätt vill de sannolikt gärna få valuta för pengarna. "Eftersom Leaderområdena innefattar fler kommuner där LAG medlemmarna representerar olika kommuner, kan ett projekt bli godkänt bara på grund av att det kommer drivas i en viss kommun. LAG medlemmarna tänker mest på sin egen kommun" menar Anna, en projektmedlem. Några intervjuade tjänstemän i kommunerna tror också att det finns risk för att detta sker men påpekar även att det finns många kommuner som tänker på själva Leaderområdet. "Leaderområdet skapar attraktion oavsett var projekten placeras, vilket kan gynna kommunerna enskilt i det långa loppet ändå" menar Magdalena.

En del projektägare menar på att de har varit nära att lägga ner projektet eftersom sökandet efter en offentlig medfinansiär har blivit för svårt. Fördelen med att låta projekten söka efter sin egna offentliga medfinansiär är, som diskuterats ovan, att kraven på projekten ökar, vilket kan skapa en stabilare grund och projektet klarar sig längre än andra. Det extra engagemanget som krävs i sökandet och den starka relationen till sin medfinansiär kan bidra till att projektet förankras bättre ekonomiskt och socialt. Projektet kan därmed fortsätta utvecklas även efter projektidens slut. Leadermetoden har därmed skapat en större samverkan mellan projektmedlemmar, kommuner och regionförbund då de är sammanbundna för att tillsammans utveckla landsbygden i Leaderområdena.

6. Likviditet

Detta kapitel kommer ta upp och analysera de likviditetsproblem som en del projekt kan stöta på under sitt genomförande.

6.1 Projektens likviditetsproblem

Organisationernas betalningsförmåga, eller likviditet, utgör ibland ett stort hinder när det gäller att genomföra projekt. Särskilt gäller detta för nybildade föreningar där i många fall den ekonomiska grunden är svag (www.fi.se). Ideella föreningar söker ofta pengar från Leader för att de själva inte har något större kapital till att starta ett projekt, men däremot en bra idé om hur de vill utveckla sin bygd. Många föreningar har inte heller råd att ligga ute med större summor en längre tid. För en del Leaderprojekt där likviditeten är låg kan det uppstå stora problem som ibland riskerar att stjälpa hela projektet trots projektstöd. Erik berättar "Att vi får stå för kostnader ur egen ficka som därefter återbetalas med sex månaders försening riskerade vid flera tillfällen att förstöra allt. Samverkan mellan Leaderkontoren och nästa led som betalar ut pengarna är under all kritik. Alldeles för mycket byråkrati!".

Ofta ligger det mycket tid och arbete bakom ett projekt innan det ens får komma upp i LAG och prövas. Ekonomiskt svaga organisationer som lägger en stor del av sin budget på att förbereda ett projekt kan därmed dö ut om utbetalningen från myndigheter dröjer. Därför är det viktigt att föreningarna har en bra likviditet och budgetplanering innan de sätter igång med projektprocessen. Dessutom krävs det att utbetalningarna från myndigheter inte dröjer. Ibland kan projektägare begära att få förskottsbetalning för att kunna stärka sin ekonomi, men endast efter att projektet godkänts hos länsstyrelsen.

Många respondenter menar på att likviditeten kan bli problematisk under hela projektets genomförande, från start till avslutning. "Möjligheterna till förskott är utmärkt men räcker inte alltid till. Till detta kommer en lång handläggningstid vid utbetalning. Vi har till exempel fått hjälp av

kommunen med ett lån i väntan på att kunna slutföra projektet" berättar projektmedlemmen Anders.

Ibland hyrs det in en extern projektledare eller annan personal som ska ha lön. Lönen betalas ofta ut varje månad om det inte är överrenskomet om annat. Om en utbetalning från Jordbruksverket dröjer så kan det bli svårt att betala personalen. I vissa fall så går det så långt att projektägare och medlemmar får ta ett lån för att projektet ska överleva. Lånen söks hos banker, kommuner eller ibland av privatpersoner. Vid ett lån hos en bank tillkommer alltid en ränta vilket inte godkänns som en projektkostnad hos länsstyrelsen. Detta kan resultera i en kostnad som projekten själva får stå för.

Kommunerna kan i vissa fall låna pengar till projekten som de sedan får tillbaka när utbetalningen kommer från Jordbruksverket. Detta lånesystem har hjälpt en del projekt under deras genomförande, som annars hade hotas av nedläggning. I de fall där den ideella föreningen har en bra likviditet innan ett projekt startar får den en bättre och snabbare start än andra. Oftast har föreningarna då verkat en längre tid och därmed hunnit bygga upp ett kapital.

7. Fler perspektiv Leader

I detta kapitel redovisas resultatet av hur tjänstemän på organisationer och kommuner ser på Leader.

7.1 Organisationers syn på Leadermetoden

Leadermetoden är ett av många verktyg för att skapa utveckling på landsbygden bland annat genom att förmedla och skapa nya kontakter genom olika nätverk. Leader delar landsbygden med många andra organisationer som på olika sätt vill vara med i dess utveckling. Några av dem är Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Hushållningssällskapet (HS), Hela Sverige ska Leva (HSSL) och Coompanion. Dessa organisationer har kommit i kontakt med eller på olika sätt arbetat med Leadermetoden.

Coompanion är en kooperativ rörelse som på olika sätt hjälper ekonomiska föreningar och skapar nya företag. De är bland annat ägare till ett Leaderprojekt i Skåne. Eva Grip, projektledare på Hotspot Kölleröd där Coompanion är projektägare, anser att de har ett bra samarbete där Leader står för finansieringen och Coompanion för ägandet och arbetet i projektet. Coompanion betalar ut pengar till projektet och söker sedan finansiering från Leader. Eva menar att en stor fördel med att projektet ägs av Coompanion är att likviditeten i projektet blir bra då det finns en ekonomisk stabilitet i företaget jämfört med många ideella föreningar. Hon anser att Leader är en bra metod för att utveckla landsbygden men att den har en mall som inte passar alla. Vidare förklarar Eva att metoden kan vara stressig då projekten ibland inte hinner förankras helt hos styrelserna i föreningar. All utveckling måste få ta tid för att kunna förankras bra menar hon.

HS är en kunskapsorganisation som arbetar inom olika områden för att bistå företagare på landsbygden. Sara Johnson från HS sitter även med i LAG gruppen i området Nordväst Södra. Hon menar på att Leader är en bra metod för utveckling. Dock har utbytet med Leader inte skett i den omfattning som HS önskat sig. När de väl kom in i ett projekt så var det ofta i ett senare skede av projektprocessen då projektgruppen redan var sammansvetsad.

Svårigheterna är att eftersom så mycket av förarbetet ska göras på ideell basis så kan viktig kompetens gå förlorad då organisationen inte jobbar ideellt menar Sara. Hon skulle vilja se ett utökat samarbete mellan Leader och HS som det var tänkt från början, för att byta erfarenheter och nätverk. För övrigt anser Sara att Leadermetoden både lockar med möjlig projektfinansiering samtidigt som den kan avskräcka med administrationen.

HS i Skåne kan från början fått en viss uppfattning om vad Leader skulle innebära för dem som sedan inte visade sig stämma. Tolkningen kan ha bidragit till att HS till viss del är besviken på rollen de fick i metoden. HS i Halland är med i några Leaderprojekt medan HS i Blekinge inte deltar i något. De har tidigare ansökt om att få starta ett Leaderprojekt men de stötte på problem eftersom Blekinge, Kalmar och Kronoberg tillhör samma HS. Svårigheterna ligger i att det är många län och Leaderområden inblandade vilket gör det svårt att avgöra vilket område projektet ska tillhöra. Detta bidrog till att projektidén i Blekinge lades ner då administreringen blev för svår.

HSSL i Skåne är en paraplyorganisation till utvecklingsgrupper i Skåne. De tillhör i sin tur HSSL Sverige. HSSL driver själva inga egna Leaderprojekt men är samverksanspartner i andra projekt och samarbetar med Leader i och med att de är verksamma i olika LAG grupper i Skåne. Eftersom HSSL sitter med i olika LAG grupper kan de ta del av varandras information och dela den med sina medlemmar. Connie Asterman på HSSL i Skåne anser att Leader behöver förändras då den är för arbetsam för de lokala utvecklingsgrupperna, särskilt vad gäller likviditetsproblemen och pappersarbetet. Många av projekten har inget startkapital och har därför problem redan i starten av projektet. HSSL ger ibland ut stimulanspengar till medlemmar i projekt som söker extra finansiering. Dessa kan fungera som ett startkapital i projektet och därmed skapa en bättre likviditet.

LRF är en medlemsorganisation som stöttar företagare på landsbygden. De vill ge tillväxt, lönsamhet och hållbarhet i de gröna näringarna.

LRF är positiva till Leader och informerar om metoden för sina medlemmar. Ewa Marie Rellman på LRF i Skåne tycker Leader är en bra metod och samverksansarena för att utveckla landsbygden.

LRF i Skåne söker inga projektpengar men en del medlemmar sitter med i LAG grupper runt om i Skåne. Från LAG medlemmar och verksamhetskontor får de sedan information om vad som händer ute i de olika områdena som LRF kan föra vidare till sina medlemmar. Halland och Blekinges LRF är däremot med i några Leaderprojekt. I Blekinge har LRF samma problem som HS i Blekinge då det är hopslaget med andra län. Till skillnad från HS så har LRF kunnat starta ett projekt trots stora svårigheter. Ägandet av projektet fick tillslut gå till ett Leaderområde i Småland då det blev för problematiskt om LRF skulle äga det. LRF i området sydost, som Blekinge tillhör, tror inte de kommer ansöka om nya Leaderpengar igen på grund av svårigheterna med att starta Leaderprojekt över administrativa gränser.

En del av LRF:s medlemmar har en mer tveksam inställning till Leader menar Ewa Marie. Lantbrukarna är ofta enskilda företagare och kan därmed inte söka Leaderstöd för projekt, de får i så fall söka företagsstöd. Vidare är en del lantbrukare av uppfattningen att Leadermetoden tar pengar från gårdsstöden till landsbygdsprogrammet, vilket innebär att lantbrukarna anser att det är pengar som skulle kunna gå till deras gårdsstöd.

Det kan finnas både för- och nackdelar med att organisationer äger projekt. Likviditeten i ett projekt kan bli bättre då en ekonomisk stabil organisation äger projektet. Samtidigt kan en del av underifrånperspektivet förloras då organisationerna ofta vill arbeta med projekt som gynnar dem själva och deras medlemmar. Ett exempel kan vara LRF som stöttar olika projekt inom lantbruk som anläggning av biogasinrättning. Det är viktigt att understryka att metoden ska gynna hela landsbygdens befolkning och utveckling.

En del Leaderkontor verkar se några av organisationerna som konkurrenter då de sysslar med rådgivning till sina medlemmar och ibland med viss finansiellt stöd.

Organisationerna menar dock att de inte konkurrerar med Leader eftersom de arbetar mer som konsulter och kan därmed hjälpa projekt i form av rådgivning och nätverkande men inte som finansiär.

För några av de större organisationerna är problemet med Leader att det är så svårt att starta projekt över administrativa gränser. Organisationerna sträcker sig ofta över stora områden och därmed flera Leaderområden. Detta gör att organisationer har svårt att äga projekt då Leaderområdena inte kan avgöra vem som ska finansiera projektet och administrationen blir för komplicerad.

Administrationen inom Leader är även något som organisationerna ser negativt på. De menar på att den är alldeles för avancerad för deras medlemmar. Det behöver göras en förändring inom detta område för att fler människor ska kunna arbeta med metoden på landsbygden. En av de intervjuade menar även att Leader inte alltid måste vara finansiären utan att andra organisationer även borde kunna ta på sig den rollen. Det viktigaste med ett projekt är mobiliseringsarbetet. Problemet i bygden synliggörs, människor mobiliseras och finansiering skapas med eller utan Leader.

7.2 Kommunernas syn på Leadermetoden

Varje Leaderområde i Region Syd har ett antal aktiva kommuner. Ofta sitter en kommunpolitiker eller näringslivstjänsteman från kommunen med i LAG- gruppen inom området. Många av kommunerna har även lagt in en LAG-pott. Storleken på LAG-potten kan variera mellan områdena beroende på vad de kommer överrens om. De intervjuade tjänstemännen säger att kommunerna fått tillbaka minst lika mycket pengar, som de lagt in i sina LAG-potter. Skälet till detta är att pengarna växlats upp genom projekten då projektstödet och de ideella timmarna lagts in.

De intervjuade personerna på kommunerna menar att Leader bidrar till att människor inom den offentliga sektorn träffas på ett sätt som de kanske aldrig skulle göra annars. Där är de tvungna till att samarbeta och tänka på områdets bästa istället för den enskilda kommunen. LAG mötena blir ett sätt att tillsammans utveckla området, höra vad som händer i andra delar av länet och dela erfarenheter mellan varandra vilket ökar det sociala kapitalet.

När tjänstemännen inom ett Leaderområde samarbetar och arbetar mot ett gemensamt mål så stärks förtroendet för varandra vilket gör att det skapas tillit mellan dem (Rothstein 2003).

Tjänstemännen på kommunerna menar att Leader är en bra metod och bidrar till att projekt startar som annars aldrig skulle gjort det. Leader har gjort det lättare för människor som vill utveckla landsbygden att få tillgång till pengar. Människor tar själva initiativ till att starta projekt som de annars kanske skulle krävt att kommunerna gjorde. Projekten skapar upplevelser, arbete och bidrar till samhällsutvecklingen i kommunerna. Kommunala projektstöd fanns att söka för befolkningen även tidigare men Leader öppnar nya vägar för projekt, menar tjänstemännen. Med en större finansiering från EU och staten kan projekten bli större. Detta medför att Leader till viss del kan ta över kommunernas roll som finansiär åt olika utvecklingsprojekt som kommunerna tidigare skulle tillgodose. Kommunerna "slipper" på så vis undan en del av ansvaret för att betala exempelvis en fritidsgård, utan kan nu istället skicka vidare en del människor till Leaderkontoren för att söka projektpengar. Detta är ett exempel på governance där beslutsfattandet kring samhällsutvecklingen decentraliserats till kommunerna men där kommunerna skickar vidare ansvaret till Leader. Tillbakadragandet av välfärdssamhället gör att Leader kommer in som en marknadsanpassad lösning där finansierade projekt ska lösa problemen på landsbygden.

Precis som organisationerna anser tjänstemännen på kommunerna att administrationen och redovisningen är för svår för den "vanliga" människan och tar mycket kraft från projekten trots hjälpen de får från verksamhetskontoren. Leader administrationen behöver förenklas anser de. En del projekt i Region Syd ägs av kommuner vilket bidrar till att likviditeten i projekten är bra. Administrationen och då främst redovisningen kan också vara lättare för tjänstemännen att genomföra då ekonomiavdelningen på kommunen tar hand om den delen.

8. Diskussion

I detta arbete har jag försökt skapa en bild av hur Leadermetoden organiserats och fungerat i Region Syd. Den bild av Leader som visats upp har överlag varit positiv men förbättringar kan göras till kommande programperiod. Resultaten av tidigare utvärderingar verkar bekräftas av vår utvärdering i Region Syd, som denna uppsats är knuten till. Frågan är varför samma resultat uppvisas efter varje programperiod och att inget av det uppmärksammade åtgärdas. I Sverige har vi använt oss av Leadermetoden i 17 år. Under denna tid har metoden utvecklats och bestämmelser ändrats men fortfarande har inget gjorts åt det mest kritiserade som likviditetsproblemen och den tunga administrationsdelen.

De negativa aspekterna av metoden har framförallt varit problemen med administrationen, likviditeten och i vissa Leaderområden svårigheter med att få in offentlig medfinansiering i projekten. De olika intressegrupperna menar att dessa problem måste lösas i framtiden för att på ett effektivare sätt kunna utveckla landsbygden. Den offentliga medfinansieringen skulle kunna förbättras om alla områdena införde en LAG-pott. Med den kan kommunerna växla upp den pott de lägger in och gynna hela området istället för att bara se till den egna kommunen. Likviditeten kan förbättras om det finns någon form av finansieringspott i den kommunala budgeten där projekten kan låna pengar. Detta finns redan till viss del i några kommuner men skulle kunna spridas och utvecklas vidare. Det viktigaste är dock att projekten redan från början har en bra egen ekonomisk grund att stå på. Administrationsproblemet är däremot svårare att åtgärda på lokal nivå eftersom regleringen kring administrationen beslutas på högre instans.

Svårigheterna med administrationen har tagits upp redan i tidigare utvärderingar men ingen förändring har skett. Flexibiliteten inom projektadministrationen skulle kunna öka om mer hänsyn togs till de kulturella skillnaderna inom EU:s medlemsländer. Det mellanmänniska förtroendet mellan projekten och myndigheterna kan också höjas genom att öka kvalitén hos institutionerna.

Förenkla systemet med kvalitetshöjning genom att till exempel effektivisera hanteringen av projekt och höja informationen till medlemmar, för att höja tilliten mellan medlemmar och myndigheter.

På lokal nivå kan verksamhetskontoren, LAG- gruppen och länsstyrelserna i området öka informationen till projektmedlemmarna och se till att regler och bestämmelser implementeras lika inom alla instanser. Det behövs tydligare instruktioner från Leaderkontoren av vad som krävs av projekten, förslagsvis en samlad dokumentation där regler och ramar finns förklarade. Alla instanser inom Leadermetoden bör ha en samsyn trots deras olika roller. Respondenterna har idag svårt att förstå länsstyrelsens roll gentemot LAG:s. LAG tar beslut om bifall av ett projekt utifrån de lokala strategierna. Där ställs exempelvis frågor om projektet behövs och om det uppfyller kriterierna för de lokala utvecklingsplanerna i området. Länsstyrelsen ser mer till de administrativa detaljerna som till exempel om projektets ansökning är korrekt ifyllt och om det följer de allmänna reglerna kring metoden. Trots att det behövs en samsyn när det gäller implementeringen av en del bestämmelser är det viktigt att inte glömma bort flexibiliteten som bör finnas inom varje område. Områdena har olika förutsättningar vad gäller ekonomi, geografiskt och befolkningsmässigt vilket kräver olika tillvägagångssätt för att arbeta med Leadermetoden.

Vissa Leaderkontor är idag underbemannade vilket inte är bra för projekten eller för personalen på kontoren. Varje område bör kunna erbjuda likartad typ av stöttning till projekten vilket är svårt när resurserna är få. En stor del av arbetet på kontoret idag handlar om medling mellan myndigheterna och projektmedlemmarna i frågor kring regler och administration.

I vissa områden finns ungdomscheckar men även "vanliga" checkar för de projekt som är mindre. Administrationskravet är mycket mindre i dessa projekt än i de större vilket respondenterna framhäver som en stor fördel. I de projekten finns även en ungdomscoach som tar hand om större delen av administrationen vilket medför att ungdomsprojekten blir lättare att genomföra.

Organisationer och institutioner kan tillsammans öka utvecklingen på landsbygden genom att samarbeta för att hjälpa olika projekt. Istället för att bara se till sina egna mål så kan de tillsammans bidra med sin erfarenhet och kunskap vilket leder till utveckling. Exempelvis kan kommuner bidra med en pott för utlån till behövande projekt och organisationer som HS kan dela med sig av sitt nätverk. Alla arbetar utifrån samma mål som är att bidra till landsbygdsutveckling och även om de har olika sätt att uppnå det på så är det viktigt att ta hjälp av varandra.

Leadermetoden arbetar utifrån bland annat trepartnerskap och underifrånperspektiv. Idéerna och arbetet med projektet ska komma från gräsrotsnivå. Finansieringen till projekten ska däremot komma ovanifrån, från EU och staten i form av projektstöd men även från instanser som exempelvis kommuner i form av offentlig medfinansiering. I många av projekten fungerar metoden som den ska men inte i alla. Problemet idag är att ett projekt måste ta sig igenom ett trögt system på grund av många regler och instansernas olika roller.

Många projekt får likviditetsproblemen när utbetalningarna dröjer då kontrollerna ska göras i efterhand. Finansieringen får därför ibland sökas på annat håll tillfälligt. En del projekt klarar inte detta och läggs ner i förtid. Trögheten i Leaders system gör därför att "kon dör medan gräset växer" som en respondent i utvärderingen påpekade.

Om beslutsfattandet och en del av kontrollerna hade flyttas närmre de som genomför projektet så hade kanske effektiviteten och flexibiliteten ökat. Detta hade kunnat stärka den lokala nivån och således skapa bättre effekter av Leadermetoden. Om vi ska ha ett governance samhälle där besluten tas regionalt och lokalt så måste även kontrollerna av besluten göras i samband med detta. De kan inte göras i efterhand då det skapas en större administration där kompletteringar och pappersarbetet tynger ner metoden. Det mellanmänniska förtroendet mellan myndigheter och projektmedlemmar måste höjas för att kunna bidra till att det sociala kapitalet ökar vilket är vad Leader handlar om!

9. Slutord

Trots den kritik som jag lyft fram i denna uppsats, måste det framhållas att Leader är en viktig metod när det gäller att utveckla svensk landsbygd. I en tid då landsbygden tenderar att prioriteras bort av samhället som vill satsa på staden istället. Det är då viktigt att det finns finansiellt stöd att få för dem som väljer att bo och leva på landet. De människor som vill utveckla sin bygd med projekt ska få möjlighet till det. Leader är en bra metod för att få de ideella, privata och offentliga krafterna att samverka och på så sätt bygga något större inför framtiden.

Källor och litteratur

Litteratur

Bäck, Henry & Larsson, Torbjörn (2008) *Den svenska politiken*, Malmö, Liber

Eriksson, Malin (2003) *Socialt kapital - Teori, begrepp och mätning - en kunskapsöversikt med fokus på folkhälsa*, Umeå, Umeå universitet

Forss, Kim (2007) *Utvärdering som hantverk, Bortom mallar och manualer*, Lund, Studentlitteratur

Halvorsen, Knut (1992) *Samhällsvetenskaplig metod*, Lund, Studentlitteratur

Jerkedal, Åke (2010) *Utvärdering - steg för steg - Om projekt- och programbedömning*, Stockholm, Norstedts Juridik

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund, Studentlitteratur

Larsson, Lars (2002) *När EU kom till byn - LEADER 2 - ett sätt att styra landsbygdens utveckling*, Uppsala, Uppsala universitet, Kulturgeografiska institutionen

Putnam, Robert (1996) *Den fungerande demokratin - medborgarandans rötter i Italien*, Stockholm, SNS Förlag

Rothstein, Bo (2003) *Sociala fällor och tillitens problem*, Stockholm, SNS förlag

Rothstein, Bo & Kumlin, Staffan (2001) "Demokrati, socialt kapital och förtroende" i Holmberg, Sören - Weibull, Lennart (red.) *Land du välsignande*. SOM-rapport 26, Göteborgs Universitet

Teorell, Jan & Svensson, Torsten (2007) *Att fråga och att svara – samhällsvetenskaplig metod*, Malmö, Liber

Trost, Jan (2012) *Enkätboken*, Lund, Studentlitteratur

Utvärderingar

Karlsson, Börje (2010) *Leader i Sverige 2007- 2010*, Jönköping, Jordbruksverket, Rapport 2011:30

Käll, Jacob & Svensson, Lotta (2013) *Gör Leader skillnad?*, Doing Rural AB

Waldenström Cecilia (2010) *Axel 4 - utvärdering av Leader*, Uppsala, Institutionen för ekonomi, SLU.

Ej publicerade utvärderingar

Brinte, Lina & Jönsson, Annika (2014) *Gör Leader skillnad i Region Syd?*

Jönsson, Annika (2014) *Eldsjälen som brann upp*, Uppsala, SLU

Artiklar

Länsstyrelsen Skåne (2013) *Case 10*

Länsstyrelsen Skåne (2013) *Landsbygdsnytt 4/2013*

Elektroniska källor

Regeringen 31/10 2013

www.regeringen.se/sb/d/6410/a/58122

Landsbygdsnätverket 10/11 2013

Landsbygdsnatverket.se

Jordbruksverket

1. www.Jordbruksverket.se/download/18.67e843d911ff9f551db80001890/Leader+grundkunskap.pdf 25/10 2013

2. www.jordbruksverket.se/amnesomraden/landsbygdsutveckling/lokaltleddu tvecklingleaderochfiskeomraden/leader20072013.4.6a459c18120617aa58a80006611.html 1/4 2014

Leader i Skåne

1. www.leaderskane.se/vadarleader/leaderfore2007.4.3f8418f6135cb065b3591b6.html 24/10 2013

2. www.leaderskane.se/vadarleader/leadermetoden.4.3f8418f6135cb065b35919c.html 24/9 2013

3. www.leaderskane.se/vadarleader/styrelsernalag.4.3f8418f6135cb065b3591a9.html 30/10 2013

4. www.leaderskane.se/lasourceforunga.4.75eae27c1223be52adb80005330.html 30/10 2013

5. www.leaderskane.se/20142020.4.4c4b074714116b0cfa2387f.html 25/11 2013

Småland Blekinge - South Sweden 25/9 2013

www.smalandblekinge.se/bryssel/126-community-lead-local-development

Finansinspektionen 13/11 2013

www.fi.se/Regler/Likviditet/

Personliga meddelanden

Tommy Svensson, Verksamhetsledare Leader Blekinge 11/12 2013

Julia Falkman, Ungdomscoach Leader Ystad - Österlenregionen 10/12 2013

Bilagor

Bilaga 1. Intervjufrågor

Intervjufrågor till projektägare eller projektledare

Allmänna frågor:

Namn?

Vilket Leaderområde tillhör projektet?

När startade projektet?

Pågår det eller är det avslutat?

Hur många personer medverkade i projektet?

Bakgrundsfrågor:

Vad handlar projektet om och varför ville ni genomföra projektet?

Hur fungerar det med ideella timmar?

Hur fungerar medfinansieringen?

Vilken målgrupp har projektet?

Frågor:

Har projektet hjälpt er bygd? På vilket sätt?

Har projektet fortgått efter projektperioden? På vilket sätt?

Vilken typ av hjälp har varit bra från verksamhetskontoret?

Vilken hjälp hade ni velat få mer av?

Vad har varit svårast med projektet? Vilka problem har dykt upp?

Hade ni kunna genomföra projektet utan stöd från Leader? Hur i så fall?

Anser ni att Leader är en bra metod för att utveckla landsbygden? Varför eller varför inte?

Har ni någon annan erfarenhet av projektmedel? Vad skiljer Leader från andra projektmedel i så fall?

Hur är stämningen i bygden efter projektet? Har det blivit några positiva eller negativa bieffekter av projektet?

Gör Leadermetoden nytta för landsbygden?

Intervjufrågor till tjänstepersoner på kommunerna och organisationerna

Allmänna frågor:

Namn?

Vilken organisation/kommun arbetar du för?

Känner du till Leader? På vilket sätt?

Hur ser er relation till Leader ut?

Frågor:

Tycker ni att Leaderprojekt är bra för landsbygden?

Tycker ni att Leader är en bra metod för att utveckla landsbygden? Vad ser ni för positiva eller negativa bieffekter av metoden?

Tror ni det är eller blir någon skillnad på små eller stora Leaderprojekt och vad det bidrar till på landsbygden? Föredrar ni något av dem mer?

Om ni både arbetar för myndigheten eller organisationen och sitter med i en LAG grupp, hur ser ni på det? Vad finns det för för- och nackdelar med att sitta på "två stolar"?

Till kommunerna: Hur ser er offentliga medfinansiering ut till Leader?

Fungerar det bra?

Bilaga 2. Webbenkäten till beviljade projekt

1. Vilket Leaderområde har ni sökt projektmedel från?
2. Vilken sektor representerar ni?
3. Vilket år startade ert Leaderprojekt?
4. Hur fick ni information om Leader?
5. Från vilken/vilka aktörer kommer initiativet till projektet?
6. Vilka sektorer finns representerade i projektet?
7. Är projektet avslutat?
8. Om "Ja" på föregående fråga - har verksamheten fortlevt och på vilket sätt?
9. I vilken grad har ert projekt levt vidare och utvecklats efter projektperiodens slut? Markera på den fyra-gradiga skalan.
10. I vilken grad nådde ni era projekt mål?
11. I vilken grad skapade ert projekt andra värden än de mål ni satt upp?
12. Skulle projektet genomförts utan stöd från Leadermedel?
13. Hur har Leader bidragit mest till att ert projekt genomförts?
14. Utan Leader, hur hade ni finansierat projektet?
15. Om projektet varit en förstudie eller kartläggning - har det då lett till följdprojekt eller andra verksamheter?
16. Om "Ja" på föregående fråga - vad har det lett till?
17. I vilken grad har kontakten med verksamhetskontoret och LAG bidragit till att förbättra er projekttid?
18. Hur har ni upplevt LAGs roll och kontakten med LAG?
19. I vilken grad har kontakten med verksamhetskontoret och LAG bidragit till att ni tagit in fler och nya aktörer i ert projekt?
20. Vilka aktörer i så fall?
21. Vilka av följande alternativ anser ni ha bidragit till ert projekt på ett positivt sätt? Projektledarträffar, Uppstartsträffar, Redovisningsutbildningar, Övrigt.
22. Om ni inte blivit erbjudna alternativen på föregående fråga, vilka av de alternativen anser ni hade kunnat bidra till ert projekt på ett positivt sätt? Projektledarträffar, Uppstartsträffar, Redovisningsutbildningar, Övrigt.
23. Ange vilka indikatorer som ert projekt bidragit till att uppfylla alternativt vad ni uppskattar att ert projekt kommer bidra med när det är avslutat. Nya arbetstillfällen, Bevarade arbetstillfällen, Nya företag, Deltagit

i utbildningar, Skapat nya nätverk/samarbetskonstellationer, Skapat nya mötesplatser, Skapat nya produkter, Skapat nya tjänster, Skapat fysiska anläggningar.

24. Hur har ni upplevt stödet från Leaderkontoret? Markera på den fyra-gradiga skalan i vilken utsträckning du instämmer i följande påståenden:

Det finns tydliga instruktioner om vilka kriterier vi ska/bör följa.

25. Vi känner att vi får inspiration och idéer från Leaderkontoret i arbetet med projektet.

26. Vi känner att vi får stöd vid svårigheter från Leaderkontoret i arbetet med projektet.

27. Vilken typ av hjälp från Leaderkontoret har varit bra?

28. Vilken typ av hjälp från Leaderkontoret hade ni velat få mer av?

29. Hade ni gått vidare utan Leaderkontorets hjälp?

30. Vilka faktorer anser ni är viktiga för ett lyckat projekt? Markera på den fyra-gradiga skalan i vilken utsträckning du instämmer i följande påståenden. Stark lokal förankring, Främjar ekonomiska tillväxt, Bevarar kultur-/naturmiljöer, Skapar jämställdhet, Positiv syn på bygden, Gynnar ungdomar, Ökar integrationen, Främjar social sammanhållning i bygden, Övrigt.

31. Leader är ett bra verktyg för att åstadkomma... Markera på den fyra-gradiga skalan i vilken utsträckning ni instämmer i följande påståenden. Ökad samverkan inom bygden, Ökad kunskap vad gäller jämställdhet, Ökad kunskap vad gäller integration, Ökad samverkan med aktörer utanför den lokala bygden, Ökad kunskap vad gäller miljö- och klimat frågor, En mer positiv syn på den egna bygden, En tro på framtiden, Övrigt.

32. Vad anser ni Leader ha för utmaningar/svagheter?

33. Vad anser ni Leader ha för styrkor/möjligheter?

34. Vad är er allmänna inställning till Leader som metod?

35. Har ni några övriga synpunkter på Leader och hur Leader gör skillnad?

Bilaga 3. Antal beviljade och avslutade projekt 2007-2013 i Region Syd

Leaderområde	Antal beviljade projekt t.o.m 2013-06-30	Antal avslutade projekt t.o.m 2013-06-30
Halland Landsbygd	67	32
Ystad-Österlen	65	33
Skånes Ess	64	34
Söderslätt	56	24
Nordväst Norra	45	18
MittSkåne	45	20
Halland Kustbygd	39	16
Lundaland	37	19
LAG PH	35	13
Blekinge	34	23
Nordväst Södra	32	13

**Bilaga 4. Sammanställning av indikatorerna 2007-2012 i
Region Syd**

Indikatorerna för 2007-2012	Ystad-Österlenregionen	Lund	La ng PH	Söderlätt	Nordväst södra	Nordväst norra	Mitt skåne	Skåne	Halland kustbygd	Halland landsbygd	Blekinge
Antal deltagare i utbildningar	833	44	57	32	13	10	55	418	244	371	284
Antal nya mötesplatser	7	3	0	0	1	0	6	2	0	1	0
Antal nya nätverkssamarbetskonstellationer	54	24	8	19	20	20	27	21	38	40	28
Bevarade arbetstillfällen	6	0	0	0	0	16	4	4	65	17	4
Fysiska anläggningar	23	20	4	57	5	8	12	17	41	14	54
Nya arbetstillfällen	5	145	0	2	0	4	14	6	7	18	52
Nya produkter	1	0	0	1	79	0	0	0	1	1	2
Nya tjänster	9	2	2	3	1	22	1	8	34	20	43
Nya företag	1	3	2	2	2	2	2	2	5	11	28

Bilaga 5. Webbenkäten till avslagna projekt i LAG

1. Vilket Leaderområde har ni gjort en ansökan till?
2. Vilken sektor representerar ni?
3. Vilket år ansökte ni om Leadermedel?
4. Hur fick ni information om Leader?
5. Genomfördes projektet utan stöd från Leader?
6. Om, Ja på föregående fråga - Hur finansierades projektet?
7. Om, Nej (Genomfördes projektet utan stöd från Leader?) ? varför inte?
8. Hur många gånger ansökte ni hos Leader?
9. Gick ansökan genom vid ett senare tillfälle?
10. Hur upplever ni kontakten med följande. Markera på den fyra-gradiga skalan det alternativ som passar er bäst.
11. Kommer ni söka projektstöd från Leader i framtiden?
12. Vilka önskemål om förändringar/förbättringar har ni gällande Leader och Leaderprocessen?
13. Vilka styrkor anser ni att Leader har?
14. Har ni några övriga synpunkter på Leader?

Bilaga 6. Intervjupersoner

Connie Asterman	Hela Sverige ska leva, Skåne	31/10 2013
Eva Grip	Hotspot Kölleröd, Skåne	8/10 2013
Sara Johnson	Hushållningssällskapet, Skåne	9/10 2013
Ewa-Marie Rellman	LRF, Skåne	2/10 2013